

SAMIEC (82) *sb m*

W N sg -ec (51), -eć (1).

W N sg sa- (16), sã- (3); sã- *BielKron, BudBib*; sa- : sã- *Leop* (2:1); w pozostałych formach sa- (15), sã- (2); sa- : sã- *BibRadz* (2:1), *BielKron* (1:1).

sg N samiec (50). ◊ *G* samca (3). ◊ *D* samcowi (1). ◊ *A* samca (7). ◊ *I* samc(e)m (5). ◊ *L* samcu (1). ◊ *pl N* samcy (6), samcowie *Leop* (1). ◊ *G* samc(o)w (4). ◊ *D* samc(o)m (1). ◊ *A* samce (2). ◊ *L* samc(a)ch (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

1. *Istota płci męskiej; masculus BartBydż, Mymer², Vulg, PolAnt, Calep, Cn; mas Vulg, Calep, Cn; vir PolAnt* (63) : Mas, Masculus: cui opponitur Foemina – Mąż, famiec. *Calep* 641b.

W przeciwstawieniu: »samica ... samiec« (5): Bowiem wśzelka famicza zimniejszyego ieft przyrodzenia niżli famiec *GlabGad* C8, C8, D; *Mącz* 224b; Sexus – Rodzai rozni miedzi famczem a famiczą. *Calep* 976b.

Szereg: »(tak) i samiec (jako) i samica« (2): *MurzNT* 12 *marg*; Epicoenum [...] vel Promiscuum, Dwiemá poľpolite, Nomen scilicet Substantivum, Obozey płci/ ták famcowi yáko y famicy przifwoyte. *Mącz* 106b. [*Ponadto w przeciwstawieniach 5 r.*]

a. *Zwierzę uznawane za osobnika płci męskiej* (52) : Samiecz [koń] z mathką fwą nie przebywa/ á gdyby mu fie tho przydało z zapamiętania/ tedy [...] *FalZioł* IV 10a; (nagł) Kaczka. (–) [...] Samcza po fzygi poznać bo na niey pierze zielone miewa *FalZioł* IV 18a, IV 5d, 21d, 48b; Iefli że offiára ie⁸⁰ będzie Zupełna á z ftádá/ tedy famcá czyfte⁸⁰ bez wfelkiew zmázy będzie offiárował *Leop Lev* 1/3, *Gen* 31/12; *BielKron* 4v; Initus, Od famcá poyeżdżony. *Mącz* 105a; *SienLek* 152v; Wfzytko otwarzájące żywot/ moie [tj. *Bogu na ofiarę*] (ieft) y wśelkie bydlę twoie zfamcow otwarzájące (żywot) zbydlá y zdrobu. *BudBib Ex* 34/19, *Ex* 12/5, *Lev* 1/10; Vrządnik ma tego doyrzreć [...] áby [...] dobytкови wśelkiemu/ rządzni famcy byli do mnożenia. *GostGosp* 16.

W połączeniu z nazwą lub przymiotnikiem od nazwy zwierzęcia [w tym: sb N + samiec (6), samiec + G (1), samiec + ai (2)] (9): Simius. eyn aff Málpá famyeć. *Murm* 42; *Mymer*¹ 27; Rak famiecz ma wfzytki człoⁿki twarde iako kamień. *FalZioł* IV 31a, IV 10d; Ale moy miłoftnik wfzedł iako famiecz iednorózców. *WróbŻołt* 28/6, 17v; *GroicPorz* 1l3; *BielKron* 30; Myrinus, Sámiec ryby morfkiew Murená zwáney. *Mącz* 240a.

W przeciwstawieniu: »samiec ... samica« (12): bo gdy by mu famicza do infze⁸⁰ wfłąpiła/ tedy famiecz poczuwłzy to gdy przyleci. Nofem ią na obie ftronie przebija *FalZioł* IV 20c, I 142a, IV 11d, 21a, 36b, 38d [2 r.]; Czemu famci lepiej fpiewaią niżli famice. *GlabGad* D, C8, H5v, H7; Acz famiec krotko żywie/ ále więc przewiedzie Sámicá: że kilká lat dzieci zgniazd wywiedzie. *KmitaSpit* A2v.

Zwrot: »z samcem obcować, złączać się« [szyk zmienny] (1:1): ISidorus piŕze: iż ta riba iefth fprofna: gdy fię złącza z famczem/ tedy wfłthy poczyna w łobie płod *FalZioł* IV 38c, IV 10a.

Szereg: »(tak) samiec (jako) i (a(l)bo) samica; samiec z samicą« = masculus et f(o)emina *Vulg, PolAnt; vir et uxor PolAnt* (12;4): *FalZioł* IV 11d; *SeklKat* K4v; *GliczKsiąż* Q3; *GroicPorz* 1l3; wzrzałem we śnie/ iż famcowie zeymowali fye z famicami/ płthrzy/ frokáci/ y rozmaitey bárwy. *Leop Gen* 31/10, *Gen* 7/9, 16; Weźmiesz też do Archy po parze z káždego żywego fтворzenia [...] / áby z tobą

żywo záchowáne były/ tho ieft/ łamcá y łamicę. *BibRadz Gen 6/19, Gen 7/2 [2 r.], 3, 9, 16, Lev 3/6; BielKron 4v; BudBib Gen 6/19. [Ponadto w przeciwstawieniach 12 r.]*

b. O mężczyźnie (3): *Masculus, [...]* mąszynskey plczy parobek vel chlopyecz, samyecz *BartBydg 87b; Mymer² 21v; [Acz wfltycy ná mury wełzi y z białemi głowami/ bowiem iuz nie doftawáło łamczow ktorzy by fie ku bitwie godźili. FlawHist 34v].*

Szereg: »tak samiec jako i samica« (1): Ty lekarftwá łą poľpolite y vzyteczne thák łámcom iáko y łamicam *SienLek 108.*

2. Roślina (też grzyb) uznawana za osobnika płci męskiej; masculus Cn (19): Trzeci rodzaj małej Ozanki/ ma gałáfki nafubtelnieyfe/ blade y koľmate/ á to ieft prawy łamiecz *FalZioł I 37a; Powiedaią lekarze kiedy pry liťtki łczyrowe fetrzełz á nimi namażelz męłki czopek [lege: członek] taiemny/ [...]* thedy fie będą dziewki rodzić/ ále łok pithy łamca tego ziela/ tedi fie łinowie będą rodzić. *FalZioł I 86a, I 115b [4 r.]; Sagmina – Kofzyczko łamiec, zeleźnik. Calep 938a, 1111b.*

W przeciwstawieniu: »samiec ... samica« (7): ieft dwoiakí rodzaj blufzczow/ ieden ieftł białý á drugi czarný/ albo ieden ieft łamiecz á drugi łamicza *FalZioł I 48c, I 85d, 86c [2 r.], 145a [2 r.], III 3c; [Cresc 1571 67].*

Szereg: »samiec i samica« (4): Modrzewowa gębkha [...] Ieftł dwoiakha/ Samiecz y łamicza *FalZioł III 3b, I 85d, 145a, 150b. [Ponadto w przeciwstawieniach 7 r.]*

KW, (LWil)